

KOMENTÁŘE K TEXTU

Slater, D. (2002) Trajectories of Development Theory: Capitalism, Socialism, and Beyond. In Johnston, R. J., Taylor, P. J., Watts, M. J. (eds.) Geographies of Global Change. Remapping the World. 2nd. ed. Blackwell, Oxford, str. 88-99.

Článek poukázal na to, že již historicky je daný západní a východní pohled na vnímání světa a oba dva přístupy se snaží být tím lepším, univerzalizujícím. Všechny přístupy jsou však založeny na soutěži a ani v jedné z nich nejsou všichni zúčastnění vítězi.

Amerikanizace světa v pojetí modernizační teorie je sice otevření se západním technologickým, kulturním a jiným ekonomickým vymoženostem, na druhou stranu si také bere část vlastní identity a nic neprosazuje zadarmo jinými slovy za poskytnutí know-how často žádá materiální (surovinové) nebo nemateriální (strategické) výhody v Třetích zemích. To je trvale udržitelné jen v případě, dokud budou mít Spojené státy svým „partnerům z Třetího světa“ co nabídnout, resp. do doby, než se objeví někdo, kdo poskytne technologie, know-how a další „americké devizy“ za lepší cenu, než kterou si USA (často skrytě) účtují.

Marxismus jako takový mohl mít reálné ambice na fungující teorii, nicméně potlačováním jednotlivce sám sebe destruoval zevnitř, což mělo za následek také jeho pád a neudržitelnost. V zemích, kde se mu stále daří bez zjevné reformy ekonomicky dominovat, je pak s rozvojem technologií spíše otázka času, kdy jej nahradí jiný směr. Záležet pak bude zřejmě na vládnoucí třídě/straně, jak dopustí implementaci nových myšlenek.

Současně prosazovaný neoliberalismus je z principu vedle institucionální ekonomie kvalitní všeobecně uznávanou teorií, nicméně i on má své zjevné trhliny (minimálně pomíjením institucí). Jeho násilná aplikace v rozvojových zemích je pak spíše škodlivá, neboť nutí Třetí země do fáze, do které se i ty vyspělé země dostávaly dlouhým vývojem (který mnohdy šel cestou regulačních praktik). To má za následek naprostou nepřipravenost a nedostatečnou konkurenceschopnost rozvojových zemích na globálním trhu. Je sice hezké, že se jim otevrou ostatní (západní) trhy, nicméně ekonomika těchto zemí není dostatečně silná na to, aby poskytnutý potenciál dokázala smysluplně využít. Naopak ona sama za tento potenciál musí zaplatit otevřením svého trhu, což přináší výhody západu a jí samotné spíše negativní dopady.

S vývodů Slatera, s jeho předpoklady i argumentací v zásadě souhlasím. Co mi však ve článku trochu schází, je alespoň stručné zhodnocení současné „Východní vize.“ Pod tento pojem bych zahrnul např. problematiku muslimského světa a jeho vliv na současnou globální politiku a ekonomiku – jedná se o relativně nový fenomén, který tvoří jakýsi „třetí pól světa“ při tradičním Severo – Jižním (Západo – Východním) dělení.

Uvedený článek podává základný náhľad a uvedenie do problematiky rozvojových teórií. Podáva stručnú charakteristiku najvýznamnejších smerov kapitalistického aj západného sveta. Myslím si ale, že na konci článku sa mohol autor podrobnejšie venovať súčasným trendom v rozvojových teóriách, hlbšie poukázat' na ich prínos, význam, klady a zápory (napr. feministické teórie).

Západné teórie (teória modernizácie a liberalizmus) vychádzali z predstavy o nadradenosti západnej civilizácie a o možnosti aplikácie západného modelu na „nezápadné“ krajiny. Je pravda, že západné krajiny dosiahli stav vysokej politickej, economickej a kultúrnej vyspelosti, ale ich charakteristiky vyplývajú zo špecifického historického vývoja, ktorým tieto krajiny prešli. Hoci môžu istým spôsobom slúžiť ako modelové krajiny, netreba zabúdať, že je takmer nemožné prenášať tieto modely do diametrálne odlišných podmienok.

Každý svetový región prešiel iným historickým vývojom, ovplyvňujú ho iné geografické podmienky, ich obyvatelia sa taktiež líšia svojou mentalitou. Našťastie sa zdá, že najnovší vývoj už reflektuje tieto podmienky.

Socialistické teórie zase operujú s pojmami štátom riadenej ekonomiky a spoločného vlastníctva výrobných prostriedkov. Teoreticky to síce znie pekne, ale praktická realizácia je veľmi obtiažna. Aj krajiny strednej a východnej Európy majú vlastnú skúsenosť so socialistickým zriadením, ktoré ale namiesto blahobytu prinieslo stagnáciu. Prakticky sa spoločné vlastníctvo nedá do dôsledkov uskutočniť. Vždy sa musí nájsť niekto, kto bude mať výrobné prostriedky aspoň v dočasnej držbe. Ale keďže to nie je jeho osobný majetok, nemá taký záujem na jeho zveľadovaní, ako keby bol v jeho osobnom vlastníctve.

Článok porovnáva dve zcela neporovnateľné teórie a jejich odlišné pohľady na svet a na usporiadání lidské společnosti. Hodnotí jejich výhody a nevýhody v touze za univerzalitou. Dnes se již patrně nelze stoprocentně přiklonit ani k jedné teorii, do popředí se dostávají komplexnější teorie kombinující více přístupů.

Autor se negativně vymezuje vůči vlivům západních teorií, které jsou zaměřeny na ekonomický zisk. Inspirativní myšlenkou je sebereflexe bohatých (ekonomicky) států Severu skrze státy Jihu.

D. Slater se ve svém článku snaží přiblížit čtenáři dvě zásadní rozvojové teorie – západní a marxistickou. Jeho postoj je podle mne velice neutrální, na rozdíl od mnoha jiných se nesnaží o vyzdvihnutí pozitiv jedné na úkor druhé, a staví se k oběma kriticky. Poukazuje na jejich zásadní odlišnost v hodnotovém měřítku a hlavní nedostatky. Vše dokumentuje na konkrétních přímých důkazech z minulosti. Pro současného nezainteresovaného čtenáře tak přináší nový neotřelý pohled na tyto teorie, především pak na rozvojovou teorii „západní“, která je v současnosti dominantní. Její nepřímou kritikou, demonstrovanou především počínáním USA v Latinské Americe i jiných částech světa, poukazuje na nedostatky teorie, plynoucí z její podstaty (Západ je „tím správným“ a ostatním prospěje, když jim vnutíme naše hodnoty a zvyky), a potřebu změny či úpravy celého systému.

Z článku mám pocit, že autor nepřímo nesouhlasí s vývojem posledních let, kdy určující roli ve světě mají západní vize vývoje, a příklady z historie mu slouží jako dobrý argumentační základ pro jeho názor.

Můj názor na věc je v tomto směru podobný. Sebereflexe „Severu“, o které se Slater zmiňuje a k níž nabádá je nutným krokem ke změně neuspokojivé situace v zemích Třetího světa. Je třeba, aby si bohaté státy uvědomili, že za jejich ekonomický rozvoj platí ty chudé vysokou daň v podobě surovinového vykořisťování, apod. Stejně tak je třeba si přiznat, že bohaté státy se do současné pozice dostali dlouhodobým vývojem a nepřímo za přispění států, které v současnosti díky tomu strádají. I proto je podle mě nerozumné aplikování tržních principů do jejich nekonkurenceschopných ekonomik. Bohužel se zdá, že současná situace vyspělým státům vyhovuje a převzetí zodpovědnosti za současný neuspokojivý stav a následná náprava není v zájmu západních vůdců.

Příspěvek jako celek na mě působí více jako obhajoba západních zemí v jejich postupu než jako skutečný pokus o objektivní zamyšlení nad příčinami jejich chování. Zcela mi v článku schází možná polemika nad negativy mezikulturního transferu inovací, nad určitou cítěnou zjištěností pomoci západního světa tomu méně rozvinutému, polemika nad tím zda je skutečně možné pokládat snahy západních zemí za pomoc jiným nikoliv sobě samým.

S obsahem článku nemohu jinak než souhlasit. Velmi dobře je popsána „západní vize“ a westernizace. Část o marxistických teoriích mi přišla dost komplikovaná, a určitě mě zde ve vztahu k současnosti chybělo jaký existuje pohled k problematice rozvojové teorie v dnešní Číně, či jaký je pohled arabského světa, kde je jistě obrovský rozpor silného odmítání, ale i nadšeného přejímání západního modelu.

Text Davida Slatera se mi jeví jako velmi zdařilá, nestranná charakteristika historického vývoje politicko-geografických vztahů mezi zeměmi rozvinutého severu a zeměmi tzv. Třetího světa. Autor postupně podrobil konstruktivní kritice jak marxistické teorie, tak i neoliberalismus. Zvláštní důraz je přitom v textu kladen na roli Spojených států amerických jako jediné skutečné supervelmoci a tudíž i rozhodující imperiální síly 20. století. Článek mě ještě hlouběji utvrdil v přesvědčení, že se historie i přes nikdy nekončící snahy jedinců o změnu k lepšímu neustále opakuje. Důkazem budiž fakt, že se i v současnosti pravidelně stáváme svědky situací, kdy zahraniční politika realizovaná vyspělými zeměmi často zavání spíše prospěchářstvím, než touhou po oboustranně výhodné spolupráci či dokonce upřímnou vůlí pomoci Třetímu světu. I přesto, že právě Třetí svět již od počátků kolonizačního období výraznou měrou přispívá k zajištění hospodářské prosperity dnešního „bohatého severu“, sám ve většině případů na celkových benefitech participuje pouze zanedbatelnou, z našeho pohledu mnohdy až směšnou částí. Proto by bylo dobré si uvědomit, že „život nekončí ani nezačíná pouze na západě“ (jak uvádí i autor sám v závěru textu) a věnovat větší pozornost problémům rozvojového světa, za něž nese západní společnost často nepřímou či dokonce přímou zodpovědnost.

Chapman, G. P.(2002) The Green Revolution. In Desai, V., Potter, B. (eds.) The Compaion o Development Studies. London: Arnold, s. 155-159.

Zelená revoluce má jistě své nepopiratelné přínosy. Byla to však právě tato revoluce, která odstartovala vlnu dalšího zdokonalování potravin. Protože k dalšímu výzkumu jsou třeba nemalé finanční prostředky, je jasné, že jeho implementační fáze se ujaly velké firmy. A v kapitalistickém prostředí jde zejména o zisk. Původní myšlenka o snižování hladu je tedy nyní lehce potlačena až za myšlenku výnosu.

Velké naděje se vkládají do GMO potravin. Protože na jejich vývoji participují rovněž velcí finanční hráči, je zřejmé, že je budou pak i prosazovat (aby měli odbyt) možná i prostřednictvím lobbingu u nadnárodních partnerů. Pěstování GMO si stále nemohou dovolit tradiční zemědělci v zemích Třetího světa, a tak se po jejich masovém zavedení opět zvedne vlna sociálních disparit mezi těmi, kteří si mohou dovolit začít pěstovat GMO a těmi, kteří na nic jiného než na tradiční zemědělství prostředky nemají. Zajímavé je potom i postavení vlád zatímco USA plně podporují GMO, EU se drží spíše v pozadí. Velkou roli tak zde hraje marketing, který do značné míry ovlivňuje spotřebitelské chování. A ten si tradiční zemědělci dovolit nemohou. Přesto však se poslední dobou organické/bio zemědělství dostává do povědomí stále více obyvatel.

Zlepšování produktivity zemědělství je z principu jistě přínosná věc, nicméně při každé novince je nutné vždy počítat s dopadem na sociální vrstvu obyvatel, která se nemůže ihned adaptovat. Také je důležité uvědomění environmentální šetrnosti.

Článek je napsán výstižně, přehledně, některé vývody však možná znějí až příliš optimisticky. Autor naznačuje, že jedním z problémů při zavádění nových technologií do běžného života jsou cenové podmínky. Každá změna něco stojí. Ne každý si ji může dovolit – což v případě chudé, převážně zemědělské populace třetího světa platí dvojnásob. Proto se

domnívám, že je zapotřebí více finančních injekcí od vlády dotyčné země i od nadnárodních organizací.

Viaceré štúdie potvrdzujú, že svetová produkcia potravín je v súčasnosti, vďaka zelenej revolúcii, postačujúca na nasýtenie celej svetovej populácie. Podobne ako priemyselná revolúcia si za svoj význačný pokrok vybrala daň v podobe množstva nových sociálnych a environmentálnych problémov, tak aj zelená revolúcia v poľnohospodárstve priniesla spolu s prudkým nárastom produkcie rad negatívnych vplyvov, i keď nie v až takej výraznej podobe, ako priemyselná revolúcia. Potravinový problém vo svete je dôsledkom nesprávneho prerozdelenia, ktoré závisí na zložitom komplexe ekonomických, sociálnych, politických a environmentálnych faktorov. Preto väčšou a dôležitejšou výzvou, než je hľadanie nových foriem zvyšovania výnosov (napríklad génové inžinierstvo) so znepokojujúcimi environmentálnymi i sociálnymi dôsledkami, je nachádzať rovnováhu medzi technologickým pokrokom a miestnym prírodným prostredím, spravodlivé prerozdelenie potravín, ich zodpovedná distribúcia, predaj a spotrebitelstvo, podporované na všetkých úrovniach spoločnosti, od individuálnej, cez lokálnu, štátnu až po globálnu.

Článok prináša akoby posolstvo nádeje pre ľudí, ktorí pozerajú na vývoj vo svete s pesimizmom podobným Malthusovi. Geneticky modifikované organizmy podľa autora môžu výrazne zvýšiť produkciu poľnohospodárstva a zásobiť tak celú planétu dostatkom potravín aj pri neustálom raste populácie. Otázkou je ale pre mňa, či rast produkcie bude znamenať aj rast alebo aspoň udržanie kvality potravín na dobrej úrovni. V problematike geneticky modifikovaných potravín nemám veľký prehľad, a preto mi v článku chýbajú informácie o tom, aké by mohli byť potenciálne následky takto upravených potravín na ľudí, ale aj na ďalší vývoj rastlín a živočíchov. Isto je nemožné dopredu niečo tvrdiť s istotou, ale predsa musia existovať aspoň nejaké pravdepodobné alternatívy vývoja.

Článok se podrobně zabývá vývojem zemědělství v posledních 200 letech. Podle mně má autor neutrální pohled a působí jako nezaujatý pozorovatel. Obecný vývoj doplňuje o konkrétní příklady a statistické údaje, které text výrazně oživují a dodávají mu věrohodnost. Oceňuji, že zde autor na jednu stranu poukazuje na fakt, že zelená revoluce ve většině částí světa odvrátila hrozby hladomorů, ale na druhou stranu podrobně a srozumitelně vysvětluje a popisuje záporné stránky tohoto fenoménu. Z jeho slov cítím obavy ze současného systému produkce potravin a jeho neudržitelnosti a snahu o změnu situace.

Článok je psán velice fundovaně a silně se s ním ztotožňuji. Navíc ve mně evokuje silné asociácie na články predchozí. Myšlienka, ktorá ve mně probudila najväčší zájem, je konštatovanie kritikú, že přes veškerou snad dobrou snahu pomoci slabším zemím je tolik ceněná síla genetického inženýrství financována a ovládána obrovskými korporacemi, jež vědí, že bude předmětem zisku. Tato kritika se mi jeví jako zcela zásadní, pokud bude pomoc chudým zemím motivována ziskem rozvinutých zemí, popřípadě korporací z těchto zemí, tak může být úspěšná jen těžko. Pro malé zemědělce bude jen těžko finančně dostupná a jejich nedostupnost je bude jen více diskvalifikovat oproti větším zemědělcům, kteří se však již ze zjištěných důvodů budou soustřeďovat na export. Z tohoto důvodu mi víra v genetiku nepřijde příliš opodstatněná.

Nelze zelené revoluci upřít její zásluhy při snaze zajistit dostatek potravin pro rostoucí populaci, je zde však obrovské množství s tím spojených negativ. Například je v rozvojovém světě naprosto běžné, že negramotní rolníci si u hnojiv a pesticidů nemohou přečíst, jak je

mají užívat (dávkování a jejich nebezpečnost pro zdraví), praktikují tedy metodu čím více, tím lépe (což není pravda), a ničí tak nejen životní prostředí, ale i své zdraví. Je tak běžné, že chudí zemědělci a zemědělství dělníci trpí chronickými otravami (mimochodem nepoužívají při aplikaci pesticidů ochranné oděvy – nevědí o nich a nemají na ně peníze), stejně jako řada dalších, hlavně nejchudších lidí, kteří pijí kontaminovanou vodu. Nemluvě o tom, že řada používaných chemikálií je ve vyspělých zemích zakázána. Pak je zde též zásadní problém, zmíněný v následujícím textu, ti nejchudší stejně na potraviny nemají peníze.

Autor článku se zabývá přechodem k pokročilým formám zemědělské produkce využívajícím moderních technologií. Díky požití moderních technologií a genetické úpravy odrůd autor předpokládá zvýšení zemědělské produkce v méně rozvinutých státech a tím vyřešení otázky hladu. Tento přístup jistě má svou budoucnost, ale myslím si že je třeba zvážit okamžité velkoplošné pěstování takto upravených plodin, jelikož nevíme jak se v průběhu času budou tyto plodiny chovat v přírodě i jak užívání geneticky upravených potravin ovlivní lidský metabolismus. Každopádně je toto řešení světového hladu reálnější než myšlenky popsané v článku „12 Myths about Hunger“.

Článek nahlíží na problematiku zelené revoluce jak ze strany jejich negativ, tak i pozitivním pohledem. Konstatuje, že skutečně přispěla k tolik potřebnému nárůstu zemědělské produkce, zároveň však poměrně do hloubky rozebírá její negativní dopady jak na postavení drobných zemědělců v chudých částech světa, tak i na životní prostředí. U autora však dle mého názoru převládá spíše skeptický pohled a to jak na dosavadní vývoj, tak i na budoucnost této problematiky.

Otázkou, která se v této souvislosti vyloženě nabízí, je otázka využívání genetických modifikací v zemědělství. Potenciál k řešení potravinových problémů je u geneticky modifikovaných organismů jistě nezpochybnitelný. Vzhledem k aktuálnosti této problematiky se ale stále častěji vynořuje i nedůvěra a obavy, že dojde k nenávratným škodám na životním prostředí. Panují obavy, že by se GM plodiny mohly díky své odolnosti vyvynout až v obtížné plevely. Problematický je rovněž přechod na novou agrotechniku, kterou GM plodiny vyžadují. Oba zmíněné problémy mohou ve svém důsledku vyvolat náhlé a nezvratné změny v ekosystémech.

Komerční pěstování GM plodin je již dnes v mnoha zemích světa, včetně České republiky (GM kukuřice odolná proti housenkám motýlů), běžnou praxí a jeho další šíření se dá zcela jistě v brzké době očekávat. Je tedy jak se zdá cestou nevyhnutelnou. Otázkou ovšem zůstává budoucnost genetických modifikací užitkových zvířat. I zde by bylo pomocí analogických postupů jako u rostlin zcela jistě možné dosáhnout značného zvýšení produktivity. Vedle obav z narušení přirozeného přírodního vývoje se zde ale vynořuje rovněž celá řada otázek etického charakteru.

Autor v závěru naráží rovněž na fakt, že geneticky modifikované plodiny a postupy vedoucí k jejich uvedení do běžné zemědělské výroby jsou kapitálově značně náročné, což z nich dělá „komoditu“ velmi vhodnou ke komerčnímu využití. Právě proto si mohou jejich pěstování dovolit pouze bohaté společnosti, které z nich „odsají“ veškerou přebytkovou hodnotu a ja tak možné, že lidé postižení problémem hladu, kvůli nimž začaly GM plodiny primárně vznikat, nebudou mít z tohoto pokroku takřka nic.

Bunyard, P. (1997) Tehri: a catastrophic dam in the Himalayas. In Rahnema, M., Bawtree, V. (eds.) The post-development reader. Zed Books, London & New Jersey, str. 256-262.

Výstavba přehrad má svůj ekonomický (a mnohdy i ekologický význam). Tento význam však nesmí být nižší než stav před výstavbou, resp. taková stavba by

měla počítat s (alespoň relativně většinovým) společenským konsensem (čímž by si zajistila legitimitu). Ještě důležitější je souhlas místních lidí, který v tomto případě evidentně nebyl. Často se při takových stavbách na jejich obranu operuje s tvrzením NIMB (Not In My Backyard), v němž lidé se stavbami souhlasí do té doby, dokud se netýká přímo jejich okolí (lze vidět souvislosti s ostatními společenskými jevy).

Kromě souhlasu místních lidí je velmi důležité stanovisko nezávislých odborníků. Přestože článek působil relativně až příliš ostrým dojmem s ekologickým podtextem, je nutné si přiznat, že přehrada Tehri není environmentálně šetrná. Má-li však vliv „jen“ na necelých 100 tisíc lidí, pak se o tomto problému nehovoří (jako např. mediálně propírané Tři soutěsky).

Domnívám se, že vyváženým řešením by mohlo být autorem navrhované ponechání krajiny v původním stavu. Toto řešení je však vyhovující jen pro krajinu a místní lidi – několikamilionové Dillí si pro zajištění své hydroenergetické saturace stejně bude muset najít místo pro vybudování přehrady a celý problém se bude opakovat.

Článek je napsán velmi sugestivně a jednoznačně odsuzuje stavbu přehrad – pohled, který se může zdát až příliš ekologickým. Budování velkých přehrad je jistým řešením, byť za cenu mnoha rizik, které s sebou nese. Osobně bych se přikláněl spíše ke stavbě více menších přehrad, které by nevyvolávaly příliš velké emoce a navíc by významně nepřispívaly ke změně lokálního klimatu (vysoušení = deforestace = ztráta důležitého dřeva). Politické intriky či manipulace s veřejným míněním nejsou právě nejšťastnějším vkladem do diskuse.

Na začátku hodně teoretický a složitý, ale postupně více věcný a názorný článek s dobrými příklady jednotlivých problémů. S autorem nejspíš souhlasím, jen bych měl námitky k jeho skepsi s komunistickými režimy, zvláště současný vývoj v latinské Americe nám ukazuje, že se mohou vyvíjet i bez podpory silného SSSR. Otázkou je jakým směrem se bude jejich vývoj dále ubírat!

Daný článek byl velmi zajímavě a podnětně napsán, je příkladem ukázky střetu zájmů a síly mocnějšího v novodobé kapitalistické společnosti, kde média hrají velmi významnou roli a mohou se stát hlavní hnací silou projektu nějaké strany. Otázkou je jestli autor nepsal příliš jednostranně pro domorodce. Na základě jeho argumentace s ním a jeho závěry musím souhlasit.

Propagácia rozvoja v Treťom svete v minulosti mala a stále má nepopierateľné znaky westernizácie (či socializácie – v komunistických a bývalých komunistických krajinách), núteného zavádzania západných predstáv o vyspelosti ekonomiky aj spoločnosti, bez ohľadu na pôvodnú miestnu kultúru, históriu, životné prostredie. Z minulosti sú dobre známe negatívne dôsledky takýchto nadradených mocenských vzťahov. Preto je potrebné stále viac zohľadňovať práve vyššie uvedené faktory, v mene etiky, rovnoprávnosti a spravodlivosti, aby sa rozvoj stal skutočne pozitívnym pokrokom vo všetkých krajinách sveta.

Podľa môjho názoru by bolo potrebné viac dbať na miestnu históriu, kultúru a znalosti obyvateľov a odborníkov, pri riešení environmentálnych otázok obzvlášť, a preto aj zastaviť výstavbu priehrady až do presného doriešenia všetkých súvisiacich aspektov, s ohľadom na zachovanie prírodného prostredia aj tamojšej spoločnosti v danej himalájskej oblasti a podporiť jeho obnovu do pôvodného, či aspoň udržateľného stavu. Výstavba vodnej nádrže Tehri sa však uberala iným smerom.

Po niekoľkých odborných posudkoch výstavby, najmä v otázke ohrozenia nádrže zemetrasením, bola výstavba povolená a po viac ako 35 rokoch od zahájenia výstavby zavŕšená spustením prvej turbíny vodnej elektrárne v júli 2006. Postoje k dielu sú naďalej kontroverzné, na jednej strane nadšenie z významného energetického výkonu elektrárne a zo zlepšenia zásobovania vodou mesta Dillí a okolitých fariem, na druhej strane neutíchajúce obavy z nedostatočnej bezpečnosti priehrady pri možných prírodných katastrofách a rozčarovanie nad nedoriešenou otázkou rehabilitácie vyst'ahovaných obyvateľov, ktorej sa popri výstavbe diela nedostalo náležitej pozornosti. V súčasnosti je preto dôležité vyplniť sľuby o odškodnení pôvodných obyvateľov územia terajšej priehrady a zároveň pozorne sledovať možné negatívne dôsledky výstavby nádrže.

V článku autor veľmi vhodným spôsobom poukazuje na previazanosť prírodnej a sociálnej sféry a demonštruje, ako negatívne činy v jednej sfére majú dopady aj na tú druhú. Síce sa s podobnými tvrdeniami väčšina ľudí stretáva už od základnej školy (najmä na hodinách biológie a ekológie), berú ich len v akejsi teoretickej a hypotetickej rovine. Tento článok je ale naozaj adekvátnou ukážkou ako to v praxi funguje. Je možné, že vládne špičky (nielen) v Indii si uvedomia nevhodnosť ich rozhodnutí, ktoré majú za následok nielen deštrukciu prírody, ale následne majú aj výrazné sociálne dopady? Myslím, že nie je vhodné za každú cenu odmietat' modernú techniku a jej šírenie do všetkých kútov sveta, ale na druhej strane treba všetko robiť až po dôkladnom zvážení všetkých alternatív a možných dopadov. Veľmi vhodné využitie techniky nemusí automaticky viesť k negatívnym javom v prírode (ako navrhol aj autor pri obnovení malých nádrží, ktoré by sa využívali aj ako zdroje energie).

Lze očekávat, že každá veľká stavba, ktorá zasáhne do krajiny a do životů lidí nalezne vždy jak své zastánce, tak své odpůrce. Autor vzbuzuje dojem, že problémy regionu osobně zná, na výstavbu přehrady ale pohlíží příliš jednostranně, spatřuje a zdůrazňuje především negativa stavby.

Z objektivního hlediska je potřeba zmínit, že je dobré chránit krajinu a životní styl, také je ale nutné pohlédnout na stranu obyvatel v oblastech s nedostatkem vody, kterým by toto vodní dílo v leccěms usnadnilo život. O tomto problému jsem se dověděl až díky tomuto článku, neznám alternativní plány řešení problému, proto se nepřikloním ani na jednu stranu.

Autor článku, stavící se jednoznačně na stranu odpůrců přehrady, se podle mě primárně snaží poukázat na marný boj masy obyvatel proti skupině mocných. Myslím si, že je smutné, že o osudech tisíců lidí rozhodují lobby a politika, vezmeme-li v potaz fakt, že jejich jediným záměrem je v podstatě ochrana vlastního domova a životního prostředí a zachování jim vlastního, environmentálně šetrného a pro krajinu nenáročného způsobu života. Autorův pohled na problematiku je velice jednostranný, proto je obtížné tuto konkrétní situaci v Indii hodnotit a vytvořit si na ni vlastní názor. Potřeba zdroje vody pro Delhi je jistě silným argumentem, ale nemohu souhlasit s tím, že její zajištění proběhne na úkor jiných „bezbranných“ lidí a navíc bude doprovázeno značnou degradací cenných krajinných celků. Hlavní otázkou tedy zůstává, jestli je realizace přehrady opravdu jediným nevyhnutelným řešením (článek mě nepřesvědčil o tom, že to tak není, ale pokud ano, byla by výstavba z mého pohledu omluvitelná), které z ekonomického hlediska přinese prospěch i obyčejným lidem, nebo zda je výsledkem snahy několika mocných jedinců či institucí o vlastní sebeobohacení.

Jak se až po přečtení tohoto posledního článku ukázalo, byla voľba jeho pořadí na samý koniec tohoto oddílu veľmi vhodná. Článok do jistej miery naráža na konkrétny dopad zelenej revoluce, tedy vyšší potreby vody pro zavlažování zemědělských polí. Výše popsaná jednostrannost

autorova záměru přímo navádí ptát se po otázkách z druhé strany. Jaké jsou dopady tamních povodní, jak chce zajistit zvyšující se nároky na vodu stále rostoucí populace, kolik vyrobí daná elektrárna energie, kolik přinese pracovních příležitostí. Přes veškerou autorovu zaujatost se však do jisté míry přikláním k jeho argumentaci. Řešení, která se snaží tvářit jako generální, jako spásná musí být nutně podezřelá. Stavba takového rozměru může být velmi pravděpodobně daleko více symbolem moci, snah o zdánlivý rozvoj o zviditelnění se, než skutečně systémovým řešením tamní situace se zdroji vody a potravin a to ani nelze mluvit o dopadech environmentálních.

Stejně jako autor článku jsem proti výstavbě velkých rozvojových projektů, obzvláště přehrad. Jejich přínosy jsou často neúměrné vynaloženým nákladům a místním obyvatelům přináší spíše problémy než užitek (nejvíce hmotného užitku mají samozřejmě zainteresovaní politici a úředníci). Dále nejenže nelze řadu dopadů takovýchto projektů dopředu odhadnout, ale často se o to ani nikdo nepokouší a tak se v následném napravování škod utopí daleko více peněz, než stála samotná stavba a než tvoří finanční přínosy projektu. Podle mne je častou motivací, proč vyspělé země podporují tyto velké projekty velmi jednoduchý a rychlý způsob jak vykázat vysoké částky plynoucí na rozvojovou pomoc, ale též nepokrytá snaha podplatit vlády těchto zemí (hlavně tím, co jim mimoděk zůstane v kapse).

OTÁZKY

* Je nutné, aby za každou cenu byl prosazován neoliberalismus ve Třetích zemích? Existuje alternativa přístupu Třetích zemí k trhu, např. jednostranným otevřením trhu a ponecháním regulace domácího trhu? Jaké by to mohlo mít důsledky na globální ekonomiku?

* Jsou vodní nádrže ekologicky šetrnými zdroji? Jakou roli hraje ve výstavbách veřejné mínění dotčených obyvatel? Ztrácí takové stavby legitimitu u veřejnosti?

* Proč je odlišný přístup EU a USA k problematice GMO? Jak řešit rozdílný přístup k novým technologiím napříč rozdílnými sociálními vrstvami?

- a). Jaký je příspěvek muslimského světa do problematiky nerovnoměrného rozvoje?
- b). Jak se postavit k otázce megalomanských projektů, které mají přinést prosperitu?
- c). Otázka – doporučovat či nedoporučovat rozvojovým zemím konkrétní cestu rozvoje?

Má nějaký národ skutečně právo pokládat se za učitele ostatních?

Můžeme svou vizi nejlepšího vývoje vnučovat ostatním a je to skutečně ta nejlepší vize?

A lze nalézt nějakou univerzální vizi, či pro každou kulturu je nejlepší jiná vize?

Jak daleko je v současné době zavádění genetickým plodin v problémových oblastech, zejména ve státech subsaharské Afriky?

Jak to s přehradou Tehri vypadá v současnosti?

Byly v textu skutečně uveřejněny všechny argumenty pro a proti stavbě přehrady?

1. Je kapitalismus jedinou cestou rozvoje současného světa? SÚ jeho způsoby a praktiky udržitelné?
2. Aké sú šance miestnych obyvateľov, aktivistov, hnutí na ovplyvnenie politik štátov a medzinárodných organizácií? Do akej miery je vhodné stavať záujmy spoločnosti a štátu nad potreby a záujmy jednotlivcov?

3. SÚ snahy o zachovanie prírodného prostredia v jeho pôvodnej, resp. málo narušenej forme (a rešpektovanie prirodzených prírodných procesov) prospešné pre ľudstvo alebo by mali ustúpiť technickému pokroku?

Mali marxistické teórie rozvoja vôbec nejakú šancu na dlhodobý úspech? Je možné pomocou centrálne riadenej ekonomiky zlepšiť stav hospodárstva a udržiavať ho v dobrom stave v dlhodobej perspektíve?

Akým spôsobom môžu krajiny zlepšiť svoje hospodárstvo a znížiť hlad? Aké iné modely, okrem „západného“ by mohli byť užitočné? Aké sú podmienky pre úspešný a dlhodobý rozvoj ľudských spoločností?

Je vôbec možné dosiahnuť stav, aby sa mali všetci „dobro“, aby mal každý dostatočný prísun potravín, dobré sociálne a ekonomické postavenie?

Aké dopady (pozitívne i negatívne) môžu mať geneticky modifikované potraviny?

Problémom údajne nie je nedostatok potravín, ale to, že si ich mnohí nemôžu dovoliť. Ale akým spôsobom sa dá zabezpečiť dostupnosť potravín pre všetkých? Je to vôbec možné?

Je to skutočne ekonomika a spoločnosť, ktoré nesú zodpovednosť za životy mnohých bezdomovcov? Nie je to až príliš zjednodušujúce tvrdenie. Iste nie všade sú vytvorené vhodné ekonomické a sociálne podmienky pre všetkých ľudí, ale nie je každý sám strojcom svojho šťastia? Je úlohou ekonomiky zabezpečiť, aby mal každý obyvateľ svoj domov, dostatok potravy a podobne?

Sú si ľudia v rozvojových krajinách vôbec vedomí, čo majú robiť, aby boli schopní dosiahnuť lepšiu poľnohospodársku produkciu, ktorá by viedla k zníženiu populácie trpiacej hladom?

1. Cítíte sa vy osobne spoluodpovední za neuspokojivou situáciu v zemích Tretieho sveta? A ste vôbec ochotní omezit svoj životný standard k pomoci potrebným? Pokiaľ ano, tak akým spôsobom tak činíte?
2. Je vôbec reálne vyvolať ekonomický rozvoj v zemích Tretieho sveta tým, že zde budú aplikované tržní princípy západného sveta?
3. Myslíte si, že je cestou k celkovému zlepšeniu kvality života v Indii (a obecně kdekoli v jinde v rozvojovom svete) výstavba prehrad pro zajištění lepších podmínek ve velkoměstech za cenu vystěhování tisíců „soběstačných“ lidí?
4. Považujete neoliberalismus za perspektivní ekonomický směr a z jakých důvodů?
5. Vnímáte zahraniční pomoc rozvojovým státům jako povinnost bohatých zemí nebo jako jejich „milosrdenství“?

Jaký způsob vývoje je lepší? Přinášet do místní kultury externí „inovativní“ mechanismy vzniklé za odlišných podmínek v jiných situacích, pokud se daný stav jeví jako nevyhovující a způsoby vlastního řešení absentují, nebo nevystavovat vlastní vývoj neověřitelným experimentům a s vidinou neefektivního fungování systému vyčkávat na řešení vycházející z místí kultury?

Dokážou vůbec státy drobných velikostí, snad i velikosti ČR, vytvářet vlastní osobité cesty rozvoje, či jsou z logické omezenosti vlastních zdrojů odkázány na import těchto rozvojových teorií (inovací)?

Co je příčinou světového hladu?

Je vůbec možné z pozice rozvinuté země pomoci hladu těm nerozvinutým?

Je vůbec za současného nastavení rozložení moci a zdrojů ve světě možné něco změnit?

Mohli by vůbec existovat vyspělé země ve své nynější podobě, kdyby nebylo těch zaostalých?

Je možné vůbec uvažovat o pomoci, když je tato „pomoc“ formulována a definována z finančních prostředků soukromých subjektů?

Je vůbec možné systémově připravované pomoci směřovat až k samotným jednotlivým lidem v postižených regionech?

Co zmůže jednotlivec popřípadě neziskový sektor proti názorům a záměrům silných investorů popřípadě vládám?

Jak si vysvětlit téměř demagogicky znějící výrok Světové banky?

Může někdo skutečně alespoň částečně objektivně zhodnotit, zda má dílo takového charakteru více výhod či nevýhod? A hned následující otázka musí nutně být, výhod a nevýhod pro koho?

Lze vůbec dosáhnout západního vzoru po celém světě? Když budou jen samé vyspělé moderní společnosti, kdo bude hrát roli Třetího, světa na jehož úkor západní svět prosperuje? Nestane se tím třetím světem například Evropa?

Jaký existuje pohled k problematice rozvojové teorie v dnešní Číně, či jaký je pohled arabského světa, kde je jistě obrovský rozpor silného odmítání, ale i nadšeného přejímání západního modelu.

Proč se lidé tolik staví proti geneticky modifikovaným plodinám? Není to spíše důsledek jejich neznalosti a případně ovlivnění médií?

Je společnost v české republice něčím podobná společnostmi třetího světa???

Jak se každý z nás podílí na snížení rozdílů mezi kontinenty a jde to vůbec???

Jak by se okolní státy chovali v případě, že by Česká republika byla stejně nerozvinutá jako země třetího světa????

1) Nestojí v současnosti kapitalistická společnost na pokraji zhroucení? Není k jejímu dalšímu rozvoji zapotřebí určitého protipólu (kterým byl v minulosti socialistický svět), který by ji intenzivněji stimuloval?

2) Byl by bohatý sever v současnosti schopen prosperovat samostatně, i bez „zneužívání“ Třetího světa?

3) Lze skutečně na nějakou společnost/kulturu objektivně pohlížet jako na cennější/nadřazenou, a pokud ano, proč by to měla být právě ta „západní“?

4) Je skutečně žádoucí, aby se „západní“ společensko-ekonomický model stal modelem jediným, rozšířeným celosvětově?

5) Je vůbec možné takové uspořádání světa, kde by byly všechny regiony a jejich obyvatelé na přibližně srovnatelné hospodářské úrovni?

6) Je pěstování geneticky modifikovaných plodin (vzhledem k obavám s ním spojeným) správné a nevyhnutelné?

7) Jsou správné genetické modifikace hospodářských zvířat a nebylo by lepší se jim vyhnout?